

**GARĪGĀS ATTĪSTĪBAS, MĀCĪŠANĀS,
VALODAS UN UZVEDĪBAS
TRAUCĒJUMU IETEKME UZ
IZGLĪTOJAMO MĀCĪBU SATURA
APGUVI UN TURPMĀKO ATTĪSTĪBU.
KOREKCIJAS DARBS SKOLĀ.**

Izglītības likums paredz ikvienam cilvēkam tiesības iegūt izglītību neatkarīgi no mantiskā un sociālā stāvokļa, rases, tautības, etniskās piederības, dzimuma, reliģiskās un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, nodarbošanās un dzīvesvietas.

Speciālās vajadzības – nepieciešamība saņemt atbilstošus atbalsta un rehabilitācijas pasākumus, kas izglītojamiem ar iedzimtiem vai iegūtiem funkcionāliem traucējumiem dod iespēju atbilstoši savam veselības stāvoklim, spējām un attīstības līmenim piedalīties izglītības procesā un apgūt valsts izglītības standartos noteiktās prasības (*Vispārējās izglītības likums, 1.panta 14.punkts*).

Latvijā **speciālā izglītība** tiek nodrošināta izglītojamiem ar

- redzes traucējumiem;
- dzirdes traucējumiem;
- valodas traucējumiem;
- smagām somatiskajām saslimšanām;
- fiziskās attīstības, t.i. kustību un balsta aparāta traucējumiem;
- garīgās veselības saslimšanām;
- mācīšanās traucējumiem (pirmsskolas vecumā – jauktiem attīstības traucējumiem);
- garīgās attīstības traucējumiem;
- smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

Bērnu **speciālās izglītības vajadzības** nosaka pedagogiski medicīniskās komisijas, kas iesaka vēlamo izglītības programmu, ko bērns var apgūt gan speciālās izglītības iestādēs, gan vispārējās izglītības iestādēs ar nosacījumu, ka bērnam tiek nodrošināts viņa vajadzībām atbilstošs atbalsts.

Izglītojamo ar speciālām izglītības vajadzībām kategorijas un programmu kodi

- Izglītojamie ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (izglītības programmas kods 21015911).
- Izglītojamie ar garīgās attīstības traucējumiem (IP kods 21015811).
- Izglītojamie ar garīgās veselības traucējumiem (IP kods 21015711).
- Izglītojamie ar mācīšanās (jauktiem attīstības) traucējumiem (IP kods 21015611).
- Izglītojamie ar valodas traucējumiem (IP kods 21015511).
- Izglītojamie ar somatiskām saslimšanām (IP kods 21015411).
- Izglītojamie ar fiziskās attīstības traucējumiem (IP kods 21015311).
- Izglītojamie ar dzirdes traucējumiem (IP kods 21015211).
- Izglītojamie ar redzes traucējumiem (IP kods 21015111).

Atbalsta sniegšana izglītojamiem ar speciālām izglītības vajadzībām

Atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem atbalsta pasākumus var izmantot skolēni, kuriem:

- nav pedagogiski medicīniskās komisijas atzinuma, bet, kuriem konstatētas attīstības vai mācīšanās grūtības, izglītības iestādes atbalsta speciālisti (izglītības vai klīniskais psihologs, logopēds, skolotājs logopēds vai speciālais pedagogs), pamatojoties uz pilngadīga izglītojamā, nepilngadīgu izglītojamā vecāku, bāriņtiesas iecelto aizbildņu vai aizgādņu (turpmāk – likumiskais pārstāvis) iesniegumu, veic attiecīgi pedagogisko vai psiholoģisko novērtējumu un sniedz atzinumu par atbalsta pasākumiem;
- ir pedagogiski medicīniskās komisijas atzinums par speciālās izglītības programmu;
- ir pedagogiski medicīniskās komisijas atzinums par atbalsta pasākumu nepieciešamību vispārējā pamatizglītības programmā;
- logopēda novērtēšanas ziņojums par runas un valodas izpētes rezultātiem;
- speciālā pedagoga izvērtējums par pedagogiskās izpētes rezultātiem;
- izglītības vai klīniskā psihologa atzinums par psiholoģiskās izpētes rezultātiem.

<https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/papildinati-metodiskie-ieteikumi-atbalsta-pasakumu-nodrosinasana-izglitibas-iestades>

Izglītojamiem ar *valodas traucējumiem* ir jānodrošina **logopēds**, kuram ārpus mācību stundām būs jāstrādā ar šiem skolēniem individuāli.

Izglītojamiem ar *mācīšanās traucējumiem* ir jānodrošina **speciālais pedagogs un skolotājs logopēds**.

Izglītojamiem ar *garīgās veselības traucējumiem* ir jānodrošina **psihologs** un ārpus stundām psiholoģiskās nodarbības, kā arī **skolotāja palīgs**.

Izglītojamiem ar *garīgās attīstības traucējumiem* un izglītojamiem ar *smagiem garīgās attīstības traucējumiem* vai *vairākiem smagiem attīstības traucējumiem* ir jānodrošina arī **speciālās izglītības skolotājs un skolotājs logopēds**.

- Izglītojamiem ar speciālām vajadzībām nepieciešamais aprīkojums:

Izglītojamiem ar *valodas traucējumiem* ir jānodrošina specifiski treniņi skaņas atpazīšanai un apgūto skaņu nostiprināšanai, iespēja aizstāt mutvārdu atbildi ar rakstisku, kā arī dators, tai skaitā personīgā ierīce, ar programmnodrošinājumu – teksta labošanas rīkiem un balss sintezatoru.

Izglītojamiem ar *mācīšanās traucējumiem* ir jānodrošina digitālie mācību līdzekļi – audio mācību grāmatas un audio daiļliteratūra, dators ar noteiktu programmnodrošinājumu. Šiem izglītojamiem jādod iespēja izmantot atgādnes, palīglīdzekļus, kuri uzlabo teksta uztveri un verbālo informāciju papildināt ar vizuālo informāciju.

Izglītojamiem ar *garīgās veselības traucējumiem* ir jānodrošina dažādi atbalsta pasākumi, piemēram, skaidri zināmi kārtības noteikumi, skolotājiem jāsamazina vienlaikus doto instrukciju skaits, verbālo informāciju jāpapildina ar vizuālo informāciju, kā arī jāizstrādā individuālais uzvedības korekcijas plāns, nodrošinot uzraudzību mācību stundās un ārpus tām. Izglītības iestādei jānodrošina atbilstoša darba vieta, iespējami samazinot apkārtējos stimulus, kas varētu novērst uzmanību, jāiekārto relaksācijas vieta un jāapgādā izglītojamais ar vizuālu atbalstu izglītības iestādes telpās.

- Izglītojamiem ar ***garīgās attīstības traucējumiem*** jānodrošina iespēja atsevišķas mācību tēmas apgūt individuāli speciālā pedagoga vadībā, jāveic praktiskās darbības un tūlītēja iemācītā lietošana un jāļauj šiem bērniem izmantot vizuālas, verbālas vai taktilas atgādnēs mācību darbā. Izglītības iestādei arī jānodrošina mācību līdzekļi atbilstoši speciālās izglītības programmai, mācību materiāli vieglajā valodā, planšetdatori individuālam darbam, kā arī dators ar standarta programmatūru un komunikācijas atbalsta programmu.
- Izglītojamiem ar ***smagiem garīgās attīstības traucējumiem*** vai ***vairākiem smagiem attīstības traucējumiem*** ir jānodrošina iespēja atsevišķas mācību tēmas apgūt individuāli speciālā pedagoga vai pedagoga palīga vadībā, kā arī jānodrošina maksimāla skolēna iesaiste praktiskās aktivitātēs un jāpilnveido viņu pašaprūpes iemaņas. Izglītības iestādēm ir jānodrošina attīstības līmenim atbilstoši mācību materiāli, individuāli modificēti mācību materiāli atbilstoši izglītojamā attīstības līmenim un spējām, planšetdatori individuālam darbam, palīg līdzekļi sensoro problēmu mazināšanai, kā arī speciāli iekārtota darba vieta atbilstoši izglītojamā vajadzībām.

IZPAUSMES

F90.0 Aktivitātes un uzmanības traucējumi (AUT) tiek attiecināti uz eksternalizēta tipa uzvedības traucējumiem.

Traucējumu grupa, kam raksturīgs agrīns sākums (parasti - pirmajos piecos dzīves gados), noturības trūkums nodarbībās, kas prasa kognitīvu iesaistīšanos un tendenci pāriet no vienas darbības uz otru, pirmo nepabeidzot, reizē ar dezorganizētu, aplamu un pārmērīgu aktivitāti.

Aktivitātes un uzmanības traucējumi iekļauj:

- Uzmanības deficītu ar hiperaktivitāti;
- Uzmanības deficīta sindromu ar hiperaktivitāti.

Galvenās pazīmes ir pārmerīga aktivitāte, neuzmanība, impulsivitāte, kas neatbilst apstākļiem un bērna vecumam raksturīgai uzvedībai un izpaužas no mazotnes.

PAZĪMES, KAS LIECINA PAR UDHS:

Bērna attīstības līmenim neatbilstoša hiperaktivitāte	
nepārtraukts nemiers	bieži kustina plaukstas un pēdas vai šūpo kājas sēžot
kustību aktivitāte	skraida pa telpām, kāpj uz galdiem vai paliek sēžot situācijās, kurās tas netiek prasīts
Bērna attīstības līmenim neatbilstoša impulsivitāte	
impulsivitāte	izsaka atbildes, pirms jautājums ir sadzirdēts
nepacietība	grūtības sagaidīt savu kārtu vai griežas apkārt un iet prom
Bērna attīstības līmenim neatbilstoša neuzmanība	
traucēta uzmanības pārslēgšana	uzmanību novērš jebkuri notikumi (redzami un dzirdami) klasē
traucēta uzmanības noturība	neseko instrukcijām un norādījumiem, pieļauj neuzmanības kļūdas
nespēja sekot instrukcijām	ir pastāvīgas grūtības sekot instrukcijām
zaudē mācību līdzekļus	zaudē vai atstāj nepareizās vietās mācību piederumus
nespēja fokusēt uzmanību	strauji pārslēdzas no viena nepabeigta darba uz citu, tas rada problēmas ar mājas darbu izpildīšanu

IETEIKUMI AKTIVITĀTES UN UZMANĪBAS TRAUCEJUMU KOREKCIJAI

1. Bērnu uzmanības veidošana jāsāk jau no pirmsskolas vecuma, sniedzot bērniem zināšanas, izskaidrojot uzvedības noteikumus, izvirzot noteiktas prasības.
2. Lai veicinātu bērnu spēju veikt uzmanīgi arī neinteresantus darbus, nepieciešams attīstīt gribas neatlaidību.
3. Mācību saturam jāatbilst bērnu vecumam, interesēm, uztveres spējām.
4. Jāizmanto daudzveidīgas darba formas, lai aktivizētu uzmanību.
5. Jāveido patstāvīga darba prasmes un iemaņas.
6. Jāievēro katra bērna uzmanības individuālās īpatnības.
7. Mācību stundās un nodarbībās jāizmanto daudzveidīga uzskate.
8. Jāseko, lai uz mācību galda nebutu nekā lieka.
9. Mācību vide jāorganizē tā, lai mācību laikā nekas nenovērstu bērnu uzmanību.
10. Skolā jāizmanto visas ārpusklases darba iespējas, lai mērķtiecīgi virzītu bērna uzmanības attīstību.

Jo mazāks bērns, jo lielāka uzmanība jāvelta vecāku izglītošanai un atbalstam:

- bērniem vairāk ieteicamas mierīgas nekā aktīvas rotaļas;
- izglītojošām aktivitātēm veltāms salīdzinoši īsāks laiks (bet vairākkārt dienas laikā);
- laiks jāplāno katram bērnam individuāli atkarībā no uzmanības koncentrēšanas spējām, lai mērķtiecīgai mācību aktivitātei sekotu gan mierīgas, gan aktīvas fiziskās aktivitātes un rotaļas;
- dienas režīmam jābūt saprātīgam un nemainīgam, ievērojot regulāru gulēšanas laiku, rīta pamošanos, diendusu, pārējo laiku veltot mācībām, rotaļām un fiziskām aktivitātēm;
- regulārās ēdienreizēs jānodrošina sabalansēts uzturs, jāierobežo stimulējošu dzērienu un šokolādes lietošana.

GRŪTĪBAS MĀCĪŠANĀS UN MĀCĪŠANĀS TRAUCĒJUMI

Mācīšanās grūtības izpaužas kā ievērojami lielākas grūtības apgūt mācību vielu. Mācīšanās grūtību pamatā ir neiroloģiska problēma, kas provocē grūtības maņu orgānu sūtīto signālu apstrādē galvas smadzenēs.

Jēdziens "mācīšanās grūtības" bieži tiek lietots kā sinonīms "mācīšanās traucējumiem." Pasaulē nepastāv vienotas mācīšanās traucējumu definīcijas.

F81 Specifiski mācīšanās iemaņu attīstības traucējumu, kuru gadījumā ir traucēts iemaņu apgūšanas attīstības stereotips, sākot jau no agrīnām attīstības stadijām. Tie nav pazeminātu iespēju mācīties vai vienīgi garīgās atpalcības rezultāts, un nav arī radies smadzeņu traumas vai slimības dēļ.

Iekļauj:

Specifiski lasīšanas traucējumi

Specifiski pareizrakstības traucējumi

Specifiski aritmētisko iemaņu traucējumi

Jaukti mācīšanās iemaņu traucējumi

Citi mācīšanās iemaņu attīstības traucējumi

Mācīšanās grūtību *cēloņi*:

- adaptācijas grūtības jaunā vidē (skolā, klasē);
- ilgstoša skolas neapmeklēšana;
- zema mācību motivācija;
- primāri sensori traucējumi (redzes, dzirdes);
- neefektīvas mācīšanās metodes;
- valodas atšķirības;
- slikti sociālie un ekonomiskie apstākļi;
- emocionālie pārdzīvojumi.

Atkarībā no neiroloģiskās problemātikas, izšķir vairākus mācīšanās grūtību **tipus**:

1. *Saistītus ar vizuālās uztveres traucējumiem*

Bērni ar šo mācīšanās grūtību tipu

- redz burtus un skaitļus atšķirīgi no tā, kā tie ir uzrakstīti
- var jaukt labo un kreiso pusi;
- var būt priekšmeta attēla un fona atšķiršanas traucējumi;
- lasot tiek izlaisti vārdi un sajauktas rindas.

2. *Saistītus ar dzirdes uztveres traucējumiem*

Bērniem ar šo mācīšanās grūtību tipu

- ir problemātiski izšķirt smalkas atšķirības skaņās un viņi dažkārt dzird pilnīgi ko citu, nekā runātājs saka;
- ir grūtības sekot komandām, sevišķi, ja norādes tiek sniegtas vienu reizi;
- var sajaukt skaņas, kas nāk no dažādiem avotiem;
- nespēj izdzirdēt pamata skaņu, diferencējot svarīgo audiālo informāciju no nesvarīgās, kā rezultātā skolotājam rodas iespaids par uzmanības deficīta simptomātikas klātbūtni;
- nepieciešams ilgāks laiks dzirdētā apstrādei, lai izprastu to, ko dzird;
- rodas grūtības diskutēt, jo skolēns vēl ir nodarbināts ar iepriekšējās informācijas apstrādi un izprašanu.

3. *Saistītus ar hiperaktivitāti un hiperimpulsivitāti*

Bērni ar šo mācīšanās grūtību tipu

- vispirms dara, tad domā;
- ir grūtības kontrolēt savu motoro aktivitāti;
- vairāk nodarbojas ar to, kas piesaista uzmanību.

IETEIKUMI, KĀ PALĪDZĒT SKOLĒNAM, KAM IR MĀCĪŠANĀS GRŪTĪBAS

- 1) Izmantot atgādes, kurās uzskatāmi, konkrētā veidā tiek sniegta informācija, kas palīdz apgūt mācību vielu (ar krāsu iekrāso un izcel galveno).
- 2) Sistematizēt materiālu pa priekšmetiem.
- 3) Sistematizēt materiālu pa tēmām:
 - Likumi (jēdzienu formulējums)
 - Formulas (matemātikā, fizikā)
 - Sakarības
 - Algoritmi (norādījumi, kā veikt atsevišķus uzdevumus)
 - Shēmas (dzimtajā valodā)
 - Tabulas (reizināšana, dalīšana)
 - Paraugi (vārdšķiras)
- 4) Kopētā materiālā parādīt, kā tekstā atrast būtiskās vietas.
- 5) Atļaut izmantot kalkulatoru, datoru.
- 6) Atļaut sagatavot mācību vielu alternatīvā veidā (rakstiski nevis mutiski).
- 7) Atļaut zināšanu pārbaudi veikt alternatīvā veidā (atsevišķā telpā).
- 8) Pagarināt pārbaudei paredzēto laiku
- 9) Problēmas ar uzvedību mēģināt nokārtot privātā sarunā.

Mācīšanās traucējumu *izpausmes*:

- informācijas apstrādes grūtības, kas ietekmē mācīšanās pamatprasmes;
- neatbilstība starp normālu intelektu un vājām sekmēm (būtu jāpievērš uzmanība tam, vai bērna sekmes ir atbilstošas viņa intelektam);
- vāja lasītprasme un rakstītprasme, gan aritmētisko un teksta uzdevumu risināšanas grūtības;
- skolēniem ir nepieciešams ilgāks laiks informācijas apstrādei, tas nozīmē, ka domāšanas procesi norit lēnāk vai arī citādāk nekā pārējiem bērniem.

Mācīšanās traucējumi iedalās vairākos *veidos*:

Disleksija jeb **lasīšanas traucējums** ir neurobioloģiskas izcelsmes specifisks mācīšanās traucējums, ko raksturo grūtības precīzi un/vai tekoši pazīt vārdus, nosaukt tos pa burtiem un saprast lasītā jēgu, kā arī vājas pareizrakstības prasmes.

Disleksija ir komplekss traucējums un ietver grūtības

- iemācīties runāt;
- apgūt alfabētu un burtu skaņas;
- atcerēties skaitļus, datumus, faktus;
- lasīt, rakstīt un apgūt svešvalodas;
- veikt aritmētiskas darbības;
- uztvert telpiskus objektus, tāpēc burtus uztver apgriezti vai jauca burtus vārdos; kļūdainā lasīšana traucē izprast lasītā jēgu.

Disleksija skar arī citas attīstības jomas – motoriku, kognitīvos procesus, saskarsmi u.c.

Disgrāfija jeb **rakstīšanas traucējums** ir neirobioloģiskas izcelsmes specifisks mācīšanās traucējums, kurā tiek traucēta rakstīšana pēc fonētiskā principa, attiecīgi rodas visai specifiskas rakstības kļūdas.

Tā ir daļēja spēja vai pilnīga nespēja atcerēties, kā rokrakstā jāveido noteikti alfabēta vai aritmētiskie simboli. Parasti disgrāfija nav izolēts traucējums, tā bieži novērojama kopā ar citiem, piemēram, runas vai citiem garīgās attīstības traucējumiem.

Disgrāfija bieži saistīta ar disleksiju, jo bērns burtus veido apgriezti vai ačgārnā secībā.

Diskalkulija jeb **matemātisko iemaņu traucējumi** ir mācīšanās traucējumu veids, kas ietekmē personas spēju saprast un/vai manipulēt ar cipariem (īpašas grūtības ar matemātiku, laiku, mērvienībām) un kas pasliktina bērna spēju tipiskā veidā attēlot un apstrādāt skaitlisko lielumu.

Diskalkuliju dažreiz sauc par "skaitļu disleksiju" vai "matemātisko disleksiju". Diskalkulijas bieži sastopamie simptomi ir matemātisko priekšstatu un prasmju veidošanas problēmas, kas izpaužas skaitļošanā, reizināšanā, problēmu risināšanā, ģeometrijā, galvas rēķinos, darbībās ar decimāldaļskaitļiem, mērījumos, dalīšanā.

Dispraksija ir neiroloģiskas izcelsmes traucējums, kas ietekmē kustību koordināciju.

Runas jeb verbāla dispraksija ietekmē artikulācijas precizitāti, runas plānošanu un izteikumu veidošanu un izpaužas ar variatīvām līdzskaņu un patskaņu izrunas kļūdām.

Šis traucējums ietekmē spēju veikt kustības ar žokli, lūpām un mēli, kas vajadzīgs, lai veidotu skaņas. Šāds bērns labprātāk klausās, ko viņam saka, nekā pats kaut ko izsaka; agrā bērnībā viņam ir ļoti ierobežots skaņu daudzums, kā arī ierobežots līdzskaņu krājums un kļūdas patskaņu veidošanā; bērns pārmērīgi izmanto žestus, runu imitē tieši, mazāk improvizē un rada vārdus.

Piemēram, daži bērni nevar izrunāt vienu un to pašu vārdu vienādi un viņiem ir grūti precīzi izrunāt noteiktas skaņas. Bieži ir traucēta patskaņu izruna un bērnu runa var izklausīties vienmuļa un monotona.

Speciālā pedagoga palīdzība būtu nepieciešama tad, ja skolēnam ir:

- grūtības atsevišķu priekšmetu apguvē;
- nepietiekami attīstītas mācīšanās prasmes;
- neatbilstība starp normālu intelektu un vājām sekmēm;
- vāja izziņas aktivitāte, zema mācību motivācija.

Speciālais pedagogs

- vērtē bērna mācīšanās spējas;
- veic lasītprasmes, rakstītprasmes un aritmētisko iemaņu pārbaudi;
- aktivizē bērnu izziņas procesus;
- meklē veidus, kā kompensēt savas vājās jomas ar dažādiem pielāgojumiem un atgādnēm
- atrod bērna stiprās puses, lai tās turpmāk izmantotu mācību procesā.

Svarīgi ir savlaicīgi konstatēt mācīšanās traucējumus, jo visefektīvāk palīdzību var sniegt pirmsskolas un sākumskolas posmā.

Psihologa konsultācija var būt nepieciešama, lai

- izprastu mācīšanās un uzvedības grūtību iemeslus;
- izveidotu veiksmīgāku mācīšanās plānu;
- palīdzētu mācīšanās traucējumu izvērtēšanā;
- izstrādātu ieteikumus pedagogiem un vecākiem, kā labāk bērnam palīdzēt attīstīt mācīšanās iemaņas, kompensēt grūtības.

Psihologs nosaka atbalsta pasākumus skolā un vajadzības gadījumā rekomendē atšķirīgu pedagoģisko pieeju, audzināšanas paņēmienus, cita veida psiholoģisko palīdzību. Sadarbībā ar pedagogu, logopēdu un speciālo pedagogu skolēnam var tikt piedāvāta pedagoģiski medicīniskās komisijas konsultācija, lai izvēlētos piemērotāku mācību programmu.

Garīgā rakstura traucējumi (GRT) ir garīgās (intelektuālās) attīstības traucējumi vai psihiska slimība, kas ierobežo bērna spējas mācīties un pilnvērtīgi aprūpēt sevi, kas apgrūtina šo bērnu iekļaušanos sabiedrībā.

Garīgās attīstības traucējumi ir prāta spēju (intelekta) traucējumi, kuri neatjaunojas un nav izārstējami. Tie ir galvas smadzeņu bojājumi vai to darbības traucējumi, kas ir iedzimti vai rodas dzīves laikā.

Garīgā atpalicība ir ievērojami samazinātā vispārējā intelekta funkcionēšana, kas ietekmē bērna spēju adaptēties, komunikācijas iespējas, sociālās saskarsmes funkcijas u.c.

Garīgā rakstura traucējumi bērniem tiek konstatēti piedzimstot vai agrā bērnībā, piemēram, Dauna sindroms, kā arī rodas dzīves laikā, piemēram, smadzeņu bojājumu rezultātā, pēc pārciestām slimībām vai lielām emocionālām traumām.

F70-F79 **Garīga atpalicība** ir prāta atpalicības vai nepilnīgas attīstības stāvoklis, kas īpaši izpaužas ar to iemaņu traucējumiem, kas parādās attīstības periodā un iespaido vispārējo intelekta līmeni, t.i., kognitīvās, valodas, motoriskās un sociālās iemaņas. Atpalicība var būt kopā ar citiem psihiskiem vai somatiskiem traucējumiem vai bez tiem.

Garīgās atpalicības pakāpes tiek konvencionāli noteiktas, izmantojot standartizētus intelekta testus. Papildus var lietot skalas, kas nosaka sociālo adaptāciju konkrētajā vidē. Šie mērījumi aptuveni izsaka garīgās atpalicības pakāpi. Diagnoze atkarīga arī no vispārējā intelekta funkciju novērtējuma, ko veic pieredzējis speciālists.

Iekļauj:

Viegla garīga atpalicība

Vidēji smaga garīga atpalicība

Smaga garīgā atpalicība

Dziļa garīga atpalicība u.c.

Garīgās attīstības traucējumu *izpausmes*:

- *vispārējas uztveres traucējumi*, kā rezultātā bērni nesaskata sakarības un līdzības starp objektiem, priekšmetiem, var neizšķirt sejas izteiksmes attēlos, nevar patstāvīgi analizēt, sliktāk apgūst orientēšanos telpā un tajā izvietotajos priekšmetos, raksturīgas telpas un laika uztveres grūtības, kas neļauj tiem pārvietoties apkārtējā vidē);
- *domāšanas procesu traucējumi*, kas ir cieši saistīti ar uztveri: analīze un sintēze, salīdzināšana un sintēze, specifikācija un abstrakcija. Bērniem ir grūtāk saprast un atcerēties, grūti noteikt atšķirības līdzīgos un dažādos aspektos, izveidot līdzības; grūtībās informācijas iegūšanā un saglabāšanā, kā arī tās atveidošanā; viņi lēni iegaumē jauno, ātri aizmirst, atceras un iegaumē tikai to, ko paši uzskata par vajadzīgu un svarīgu; nespēj mērķtiecīgi iegaumēt un atcerēties, tāpēc tādiem bērniem nepieciešami vairākkārtēji atkārtojumi un atgādinājumi.
- *runas traucējumi*, kurus raksturo grūtības skaņas un burtiskā analīzē un sintēzē, runas uztverē un izpratnē, rakstīšanas un lasīšanas tehnikas apgūšanā, verbālās saziņas veidošanā. Runa ir diezgan ierobežota, un to raksturo lēna attīstība;
- *emocionālās sfēras traucējumi* ar agresīvu un impulsīvu uzvedību. Bērniem ir pavirši, virspusēji pārdzīvojumi par visām dzīves situācijām, viņi ātri pāriet no viena noskaņojuma uz citu; dažiem raksturīgi lieli pārdzīvojumi par kādu maznozīmīgu notikumu; ar grūtībām un daudz veidojas garīgās jūtas: sirdsapziņa, pienākums, atbildība, paš aizliedzība u.c. To veidošanos bremzē domāšanas vājums;
- *citi psihiski traucējumi un veselības problēmas*: dzirdes un redzes problēmas (5-10%), epilepsija (22%), cerebrālā trieka (20%), trauksme (17%), opozicionārie traucējumi (12%) un autisms (10%), biežāk sastopami uzmanības deficīta un hiperaktivitātes sindroms un afektīvi traucējumi.

Ieteikumi pedagogiem izglītojamo ar garīgās attīstības traucējumiem sajūtu un uztveres attīstīšanai

- Mācīt novērot, pētīt, ieklausīties. Vairākkārtēji atkārtojumi un vingrinājumi palīdzēs izkopt sajūtu un uztveres diferenciācijas spējas.
- Izmantot darbā izziņas darbību aktivizējošus paņēmienus.
- Mācīt vērojot, saskatīt objekta īpašības, izdalīt svarīgākās detaļas.
- Ar jautājumu un norādījumu palīdzību vingrināt pēc iespējas precīzāk uztvert priekšmetus, parādības, ievērot to būtiskākās īpašības vai detaļas.
- Izglītojamiem piedāvātajiem attēliem jābūt vienkāršiem. Nav vēlams ietvert daudz objektu, to savstarpējām sakarībām jābūt spilgti izteiktām.
- Izglītojamiem ar pavājinātu ierosas procesu mācību tempam jābūt lēnam, tāpēc pastāvīgi jāstimulē viņu aktivitāte.
- Viegli uzbudināmiem izglītojamiem sensorās audzināšanas nolūkā izmantot gan speciālus vingrinājumus, gan praktisko darbu, gan pastaigas un rotaļas.

- Izvēlieties mazāku mācību vielas apjomu un ierobežot mājas darbos uzdevumu daudzumu.
- Vairākas reizes atkārtot apgūstamo vielu. Izmantot dažādus atkārtotības veidus.
- Ja mācību materiāls jāiegaumē ātri un labi, konstruēt to tā, lai attiecīgo loģisko vienību skaits nepārsniegtu iepriekš minētās īslaicīgās atmiņas robežas. Plašāku tekstu izglītojamie nespēs ne iegaumēt, ne izprast, ne analizēt, ne pareizi pielietot.
- Novērst mehānisku mācību vielas apguvi bez izpratnes.
- Runai jābūt skaidrai un vienkāršai, jālieto īsi teikumi.
- Veikt mācību materiāla strukturēšanu, vienkāršojot tekstu un sadalot to loģiskās vienībās.
- Rūpēties par izglītojamo atpūtu, novērst liekus satraukumus. Atpūta palīdzēs izglītojamiem labāk atcerēties apgūto vielu.

- Sekmēt vajadzību domāt. Radīt dažādas vienkāršas problēmsituācijas, kurās izglītojamiem pašiem ir jāpieņem noteikti lēmumi.
- Uzdod jautājumus, kas rosina noskaidrot un izprast parādību būtību, saskatīt cēloņus un sakarības.
- Sekmēt analītiski sintezējošās domāšanas spējas. Mācīt veikt analīzi – izdalīt priekšmeta galvenās daļas, tās analizēt, izdalot daļas, ievērot noteiktu secību utt.
- Dot iespēju izglītojamiem praktiski darboties ar dažādiem priekšmetiem, lai viņi labāk atklātu to pazīmes un varētu veikt secinājumus.
- Ir svarīgi uzdot tādus uzdevumus, kuru risināšanā iespējami vairāki varianti. Sekot tam, lai pildot uzdevumus, izglītojamie pielietotu iegūtās zināšanas.
- Mācīt izglītojamos kontrolēt savu prāta darbību un paškritiski vērtēt tās rezultātus.

- Izglītojamo uzmanības veidošana un attīstība jā sāk jau no pirmsskolas vecumposma.
- Veicināt gan tīšās, gan netīšās uzmanības attīstību.
- Piedāvāt daudzveidīgus uzdevumus, lai aktivizētu viņu uzmanību.
- Strādājot ar pastiprinātas ierosas izglītojamiem reglamentēt mācību darba posmus, noteikt mazākus darba apjomus, pieradināt viņus strādāt lēnāk. Šiem izglītojamiem nepieciešama biežāka nodarbību veida maiņa, biežāk nepieciešami jūsu atgādinājumi un norādījumi.
- Strādājot ar izglītojamiem, kuriem ir aiztures procesu pārsvars, reglamentēt izpildes laiku, dot neliela apjoma darbus.

ĢIMENE + SKOLA

- Bērnu tiesību ievērošana;
- Skolas un ģimenes sadarbība. Gatavība sadarbībai;
- Rūpes par bērnu kopā;
- Vecāki ir pilnvērtīgie mācību procesa dalībnieki!

ĪETEIKUMI

ĪSLAICĪGĀS UN ILGLAICĪGĀS ATMIŅAS GRŪTĪBAS:

- Sniegt īsas un izglītojamajam saprotamas norādes, garākas mutvārdu instrukcijas dalīt nelielās daļās un atkārtot nepieciešamības gadījumā
- Samazināt vienlaikus doto instrukciju skaitu! Nodrošināt biežu atkārtošānu un pārskatu
- Lūgt skolēnam atkārtot vai pārfrāzēt norādījumus, lai veicinātu informācijas saglabāšanu atmiņā
- Sniegt instrukcijas vai paskaidrojumus tikai tad, kad izglītojamais koncentrējas to uztveršanai (piem., nesniegt instrukcijas, kad izglītojamais raksta)
- Lai palīdzētu izglītojamajam atcerēties darbību secību, izmantot uzskatāmus stimulumateriālus (uzrakstiet galvenos vārdus; īsus, numurētus pieturas punktus uz tāfeles)
- Klases telpā (un arī mājās) ir svarīgi nodrošināt izglītojamajam mācību vietu ar iespējami samazinātiem ārējiem stimuliem
- Iepazīstināt iepriekš ar klasē veikt paredzēto uzdevumu (speciālā pedagoga nodarbībās, konsultācijās utt.)
- Pasniegt jauno informāciju pakāpeniski, lai skolēnam ir laiks nostiprināt zināmo un integrēt jauno informāciju ilglaicīgajā atmiņā
- Pārbaudes darbus veidot kā testus (pareizas/ nepareizas atbildes; multiplo izvēļu atbildes)
- Ļaut izmantot kalkulatoru
- Strukturēt informāciju, izcelt svarīgāko, organizēt iegaumēšanas procesu, sadalīt apgūstamo informāciju blokos

GRAFOMOTORAS GRŪTĪBAS

- Rakstīšanas uzdevumu izpildei atvēlēt ilgāku laiku
- Mācīt pareizi satvert un lietot rakstāmpiederumus
- Atļaut rakstīt ar lielākiem burtiem, izmantojot platāku lineatūru
- Aizstāt rakstiskas pārbaudes metodes ar mutiskām
- Rakstveida darbu sagatavošanai atļaut izmantot datoru
- Ļaut izglītojamajam prezentēt mājas darbu mutiski
- Samazināt rakstisko uzdevumu apjomu
- Rakstu darbos strukturēt lapu, ievērojot līnijas, iezīmējot laukumu, kas attiecas uz katru uzdevumu
- Dot atpūtas pauzes un izmantot interaktīvus vingrinājumus, kas paredzēti muskuļu tonusa mazināšanai, muskuļu darbības koordinācijas pilnveidei, acu muskuļu darbības koordinācijai, pirkstu sīkās muskulatūras attīstībai, izmantojot datoru, tastatūru u. tml. Tehnoloģijas
- Ieteicama sīkās motorikas un grafomotoro iemaņu papildu vingrināšana, lai attīstītu koordināciju un veiklību šajā jomā

KREIĻIEM

- Izglītojamo sēdināt pie galda kreisajā pusē, lai blakussēdētāja elkonis rakstot netraucētu
- Izglītojamā darba vietā gaismai jākrīt no labās puses
- Veicot uzdevumus ar dažādiem darbarīkiem, īstenot speciāli pārdomātu drošības tehniku, lietot kreilim atbilstošu speciālo inventāru, piem., šķēres
- Ievērot papildu drošības pasākumus kustību aktivitātēs, kuras saistītas ar vadošās puses (rokas, kājas u.tml.) izmantošanu vai jēdzienu pa labi un pa kreisi uztveri, un orientēšanos telpā

TRAUCĒTAS VERBĀLĀS IZPRATNES SPĒJAS

- Samazināt vienlaikus doto instrukciju skaitu
- Sniegt īsas, skaidras norādes un instrukcijas, garākās norādes sadalīt pa daļām, nepieciešamības gadījumā tās atkārtot
- Pārliecināties, ka izglītojamais izprot instrukciju, izlasīto utt.
- Sadalīt tekstu nelielos apjomos
- Lasīt priekšā instrukcijas
- Iekrāsot, pasvītrot, apvilkt vai kā citādi izcelt atslēgvārdus tekstā
- Verbālo informāciju papildināt ar vizuālo informāciju
- Nodrošināt verbālo prasmju attīstīšanu konsultāciju vai papildu nodarbību laikā
- Paplašināt vārdu krājumu, attīstīt valodas prasmes, veicināt sarunāšanos
- Iesaistīt izglītojamo aktivitātēs, kas paredz jaunu vārdu apgūšanu un vārdu krājuma paplašināšanu
- Kopā ar izglītojamo lasīt par viņu interesējošām tēmām un lasīto pārrunāt
- Veicināt izglītojamā interesi lasīt un rakstīt (piedāvāt rakstīt stāstus, noveles, dzeju, dziesmas, repu, dienasgrāmatu utt.)
- Matemātikā teksta uzdevumus pēc iespējas vizualizēt, censties skaidrot ar piemēriem, kas balstīti ikdienas dzīvē
- Veidot instrukcijas un tekstus atbilstoši vieglās valodas principiem

TRAUCĒTAS VIZUĀLĀS DOMĀŠANAS SPĒJAS

- Rakstu darbos palīdzēt strukturēt lapu, iezīmēt laukumu katram uzdevumam
- Izmantot vizuālas atgādes: attēlus, tabulas, grafikus, shēmas, likumus, formulas ar vizuālo pastiprinājumu
- Mācīt izprast un patstāvīgi veidot shēmas, tabulas, grafikus, domu kartes
- Izmantot dažāda veida vizuālus uzdevumus un spēles - puzzles, konstruktorus, origami, vizuālās aplikācijas no detaļām, ģeometriskām formām
- Izmantot dažāda veida uzdevumus un spēles, kurās nepieciešams priekšmetus vai attēlus sagrupēt atbilstoši abstraktajām kategorijām, grupām
- Iesaistīt izglītojamo konstruēšanas un veidošanās aktivitātēs, likt kopā detaļas, izjaukt, salikt atpakaļ, analizēt formas, veidot kolāžas no ģeometriskām formām, transformēt tās, veidot skulptūras
- Palīdzēt izglītojamajam saskatīt līdzības un atšķirības vizuāli uztveramos materiālos
- Iesaistīt izglītojamo praktiskos projektos

VĀJI ATTĪSTĪTA EMOCIONĀLĀ PAŠKONTROLE

- Mācīt ikdienā atpazīt emocijas, nosaukt tās, pieaugušajam ieteicams ievērot un nosaukt vārdā izglītojamā emocijas (“Es redzu, ka tu esi dusmīgs”, “Tu izskaties priecīgs”)
- Ieviest un konsekventi uzturēt skaidri zināmus kārtības noteikumus
- Iepriekš brīdināt un laicīgi gatavot izglītojamo plānotām aktivitātēm, pasākumiem vai izmaiņām
- Attīstīt pašorganizācijas un pašdisciplīnas prasmes (sadarbojoties ar ģimeni izstrādāt dienas plānu, somas sakārtošanas plānu, sagatavošanās stundai plānu utt.)
- Veicināt emocionāli mierīgu mācību atmosfēru klasē, emocionāli tuvu kontaktu ar pedagogu/iem, mazinot emocionālu spriedzi, konkurenci, kritiku vai kritisku piezīmju izteikšanu
- Nodrošināt psihologa nodarbības pašregulācijas prasmju attīstībai, palīdzot atpazīt un pieņēmamā veidā izpaust savas emocijas
- Emocionālas spriedzes, dusmu, vai trauksmes mazināšanai vēlams izglītojamajam palīdzēt apgūt dažādas emociju regulācijas tehnikas (relaksācijas vingrinājumi, meditācijas, piemeklēt atbilstošu mūziku utt.)
- Mācīt izglītojamajam analizēt emocionālas reaģēšanas un sociālās uzvedības normas konkrētās situācijās
- Mācīt izglītojamajam lietot neagresīvas konfliktu risināšanas stratēģijas, izmantojot pozitīvas uzvedības modelēšanu un lomu spēles

VĀJI ATTĪSTĪTAS SOCIĀLAS PRASMES

- Vēlamas nodarbības sociālo prasmju attīstīšanai
- Vēlamas individuālas psihologa konsultācijas sociālo prasmju attīstīšanai
- Ieteicamas nodarbības konfliktu risināšanas prasmju attīstīšanai
- Ieteicamas nodarbības sadarbības prasmju attīstīšanai
- Iesaistīt izglītojamo nelielu grupu darbos, skaidri nosakot darāmo darbu
- Mācīt sekot spēļu noteikumiem
- Attīstīt problēmu risināšanas prasmes
- Mācīt atpazīt citu emocijas un iespējamās domas ikdienas situācijās
- Mācīt lūgt palīdzību grūtību situācijās

ZEMA DARBA PRODUKTIVITĀTE

- Samazināt klases un mājas darbu apjomu
- Biežāk mainīt dažādas mācību metodes mācību stundas laikā
- Sēdēt tuvāk pedagogam, lai pedagogs mācību stundas laikā var vairāk sekot līdzi uzdevumu izpildes gaitai
- Nodrošināt individuālu pieeju mācību slodzes pielāgošanai, darba un atpūtas režīma līdzsvarošanai
- Palielināt starpbrīžu skaitu, iekļaut dinamiskās pauzes
- Darba vietas iekārtot, iespējami samazinot apkārtējos stimulus, kas varētu novērst uzmanību
- Attīstīt prasmes strādāt patstāvīgi, pabeigt iesākto uzdevumu
- Mācīt pārbaudīt savu darbu, lai noteiktu, vai ir nepieciešami uzlabojumi

PAZEMINĀTAS ADAPTĀCIJAS SPĒJAS

- Vēlamas nodarbības sociālo prasmju attīstīšanai
- Psihologa konsultācijas adaptācijas spēju paaugstināšanai
- Attīstīt problēmu risināšanas prasmes
- Mācīt adaptīvas stresa pārvarēšanas stratēģijas, tajā skaitā elpošanas vingrinājumus
- Iemācīt relaksēšanās tehnikas
- Nodrošināt rutīnas dienas režīma organizēšanā
- Dot uzdevumus (gan mācību stundās, gan ārpusskolas aktivitātēs), kurus spēj paveikt, un pēc tam sniegt pozitīvu atgriezenisko saiti
- Veidot dienas/nedēļas plānu
- Mazināt sensoros stimulus skolas vidē, lai samazinātu izglītojamā diskomfortu
- Izmantot atgādnes (vizuālas, verbālas, taktilas) darba organizēšanai
- Ieviest un konsekventi uzturēt skaidri zināmus kārtības noteikumus
- Izstrādāt individuālo uzvedības korekcijas plānu, nodrošinot uzraudzību mācību stundās un ārpus tām
- Mācīt orientēties tuvākajā apkārtnē
- Nodrošināt pedagoga palīga atbalstu!

UZMANĪBAS UN AKTIVITĀTES TRAUCĒJUMI

- Klasē vēlams sēdēt pirmajā solā, lai samazinātu stimulus, kas novērš uzmanību
- Sadalīt norādījumus un uzdevumus etapos, palīdzot noteikt prioritātes
- Samazināt vienlaikus doto instrukciju skaitu
- Ierobežot ārējus stimulus, kas novērš uzmanību
- Vingrināt uzmanības noturības spējas, piem., nolasīt skaļi kāda teksta fragmentu un lūgt skolēnam to atstāstīt vai kopīgi pārrunāt
- Izmantot vizuālas norādes
- Ja izglītojamais ir īpaši aktīvs vai impulsīvs, skolotājam vēlams apsēsties vai nostāties tieši blakus izglītojamajam, tā palīdzot
- Ieviest un ievērot skaidri zināmus kārtības noteikumus
- Palīdzēt skolēnam attīstīt neagresīvas konfliktu risināšanas stratēģijas, ieteicama pozitīvas uzvedības modelēšana, kā arī lomu spēles

IZGLĪTOJAMIEM, KURI MĀCĪBU PROGRAMMU APGŪST BILINGVĀLI

- Pedagogiem un vecākiem vēlams radīt pozitīvu attieksmi pret latviešu valodu
- Veicināt izglītojamā piedalīšanos teatrālos uzvedumos latviešu valodā
- Vēlams apmeklētu fakultatīvas latviešu valodas nodarbības
- Vēlams mācību stundas izkārtot tā, ka pirms bilingvāli apgūstamajiem mācību priekšmetiem ir latviešu valoda, kuras laikā izglītojamais apgūst tos vārdus, jēdzienus un terminus, kuri būs nepieciešami nākamajās stundās
- Latviešu valodas apguvei izmantot vizuālas norādes, lai papildinātu mijiedarbību ar runas palīdzību (piem., fotogrāfijas, plakāti, attēli, filmas, raidījumi, datorspēles)
- Izmantot atgādnes ar tekstu, kas var palīdzēt skaidrojuma meklēšanai (piem., „Vai jūs, lūdzu, varētu to izskaidrot vēlreiz?”)
- Vienkāršot tekstus latviešu valodā, kas satur sarežģītus teikumus un idejas
- Izmantot ieskata un atkārtojuma metodi latviešu valodas apguvei: pirmā mācību stunda tiek mācīta ģimenes valodā un pēc tam tā pati nodarbība tiek atkārtota latviski; kopsavilkums tiek izdarīts ģimenē lietotajā valodā

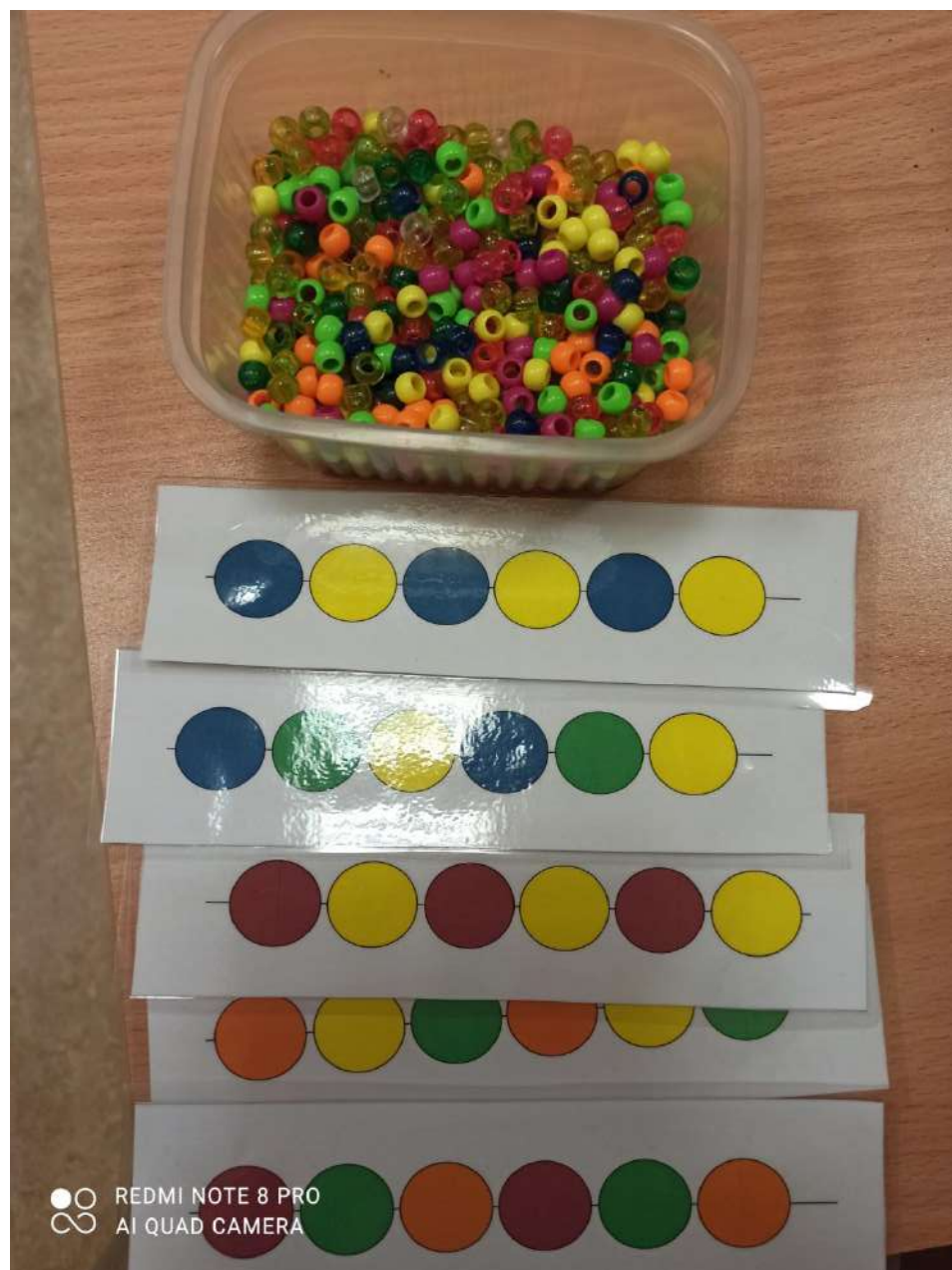

SPĒLES PSIHISKO PROCESU ATTĪSTĪBAS VEICINĀŠANAI

- SEKOŠANA
PARAUGAM;
- SĪKĀS
MOTORIKAS
ATTĪSTĪBA;
-UZMANĪBAS,
UZTVERES,
ATMIŅAS
ATTĪSTĪBA;
- VALODAS
ATTĪSTĪBA

VALODAS ATTĪSTĪBA

- SEKOŠANA
PARAUGAM;
- SĪKĀS
MOTORIKAS
ATTĪSTĪBA;
- UZMANĪBAS,
UZTVERES,
ATMIŅAS
ATTĪSTĪBA;
- VALODAS
ATTĪSTĪBA

- Sīkās motorikas attīstība;
- Uzmanības, uztveres, atmiņas attīstība;
- Valodas attīstība

“Atrod
pāri!”

-
Uzmanības,
uztveres,
domāšanas
attīstība.

- Sīkās motorikas attīstība;
- Uzmanības, uztveres, atmiņas attīstība;
- Valodas attīstība;
- Sekošana paraugam

UZMANĪBAS, DOMĀŠANAS ATTĪSTĪBA

REDMI NOTE 8 PRO
AI QUAD CAMERA

ЛУЮЮЩИЕ ПТИЦЫ

REDMI NOTE 8 PRO
AI QUAD CAMERA

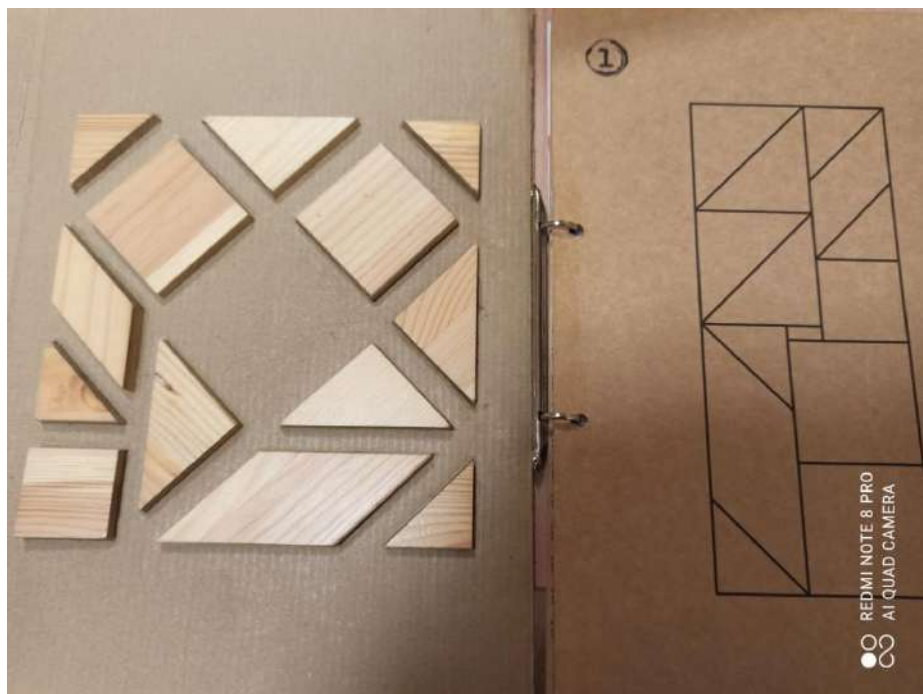

TAUSTES SAJŪTU ATTĪSTĪBA

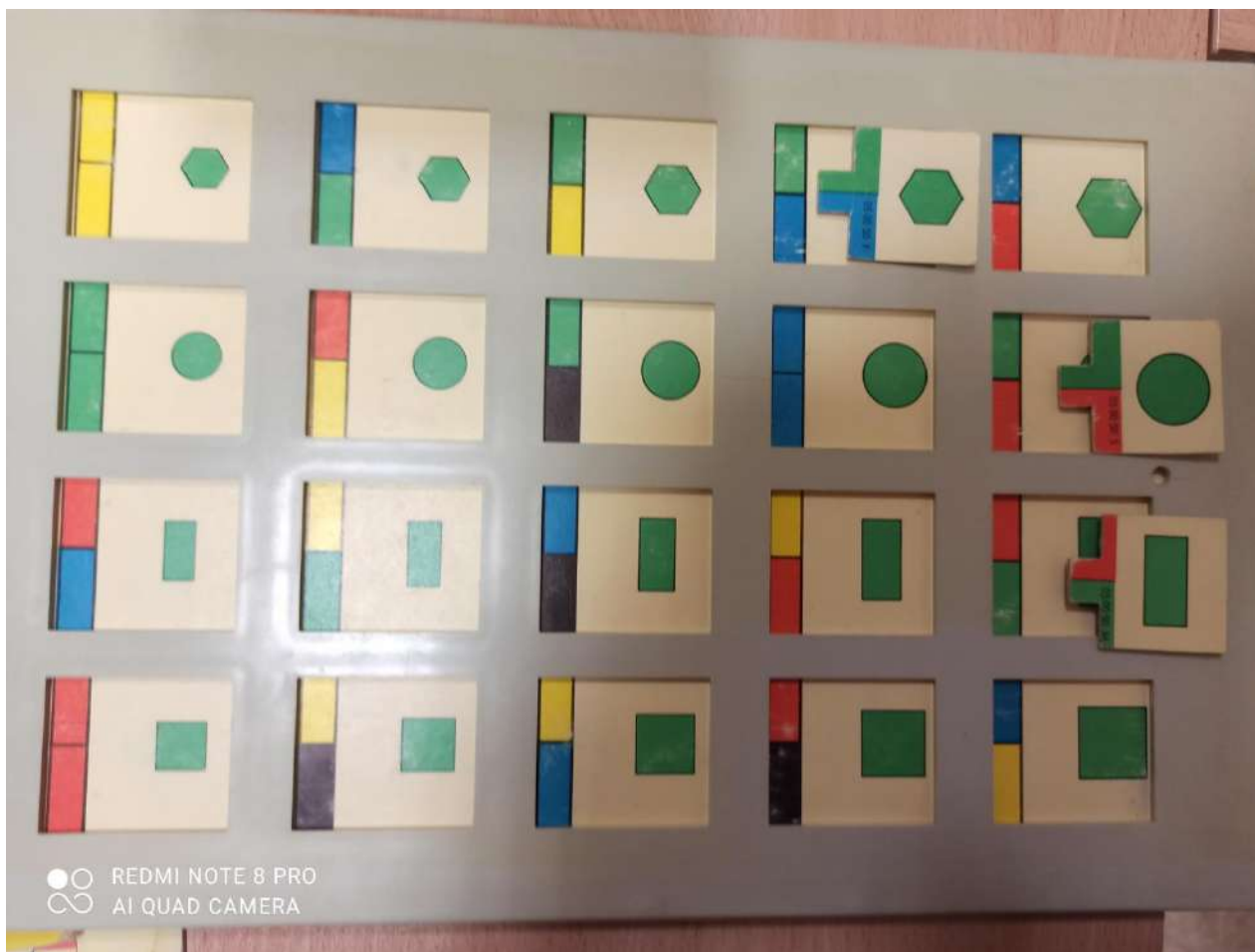
“MAZAIS DOMĀTĀJS” – DOMĀŠANAS ATTĪSTĪBA

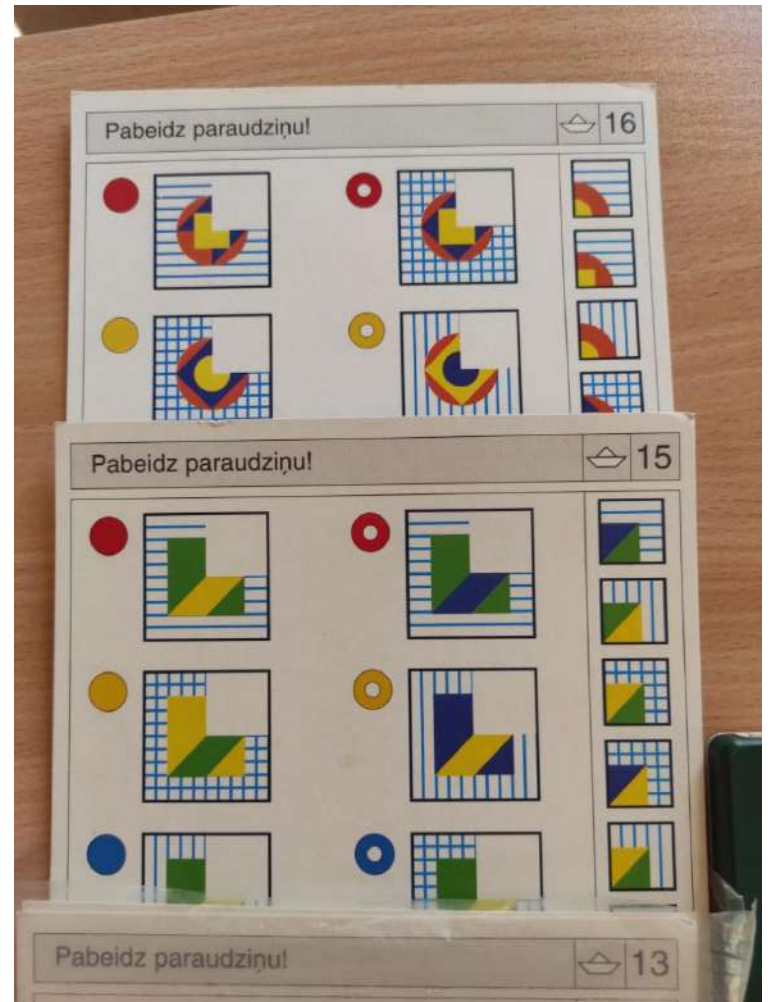

DOMĀŠANAS, UZMANĪBAS, ATMIŅAS ATTĪSTĪBA

UZMANĪBAS, UZTVERES ATTĪSTĪBA

KOOSA KLUČI (UZMANĪBA, IZTĒLE, UZTVERE, AIMIŅA, DOMĀŠANA)

KOOSA KLUČI (ZAICEVA, ŃIKITINA KLUČI)

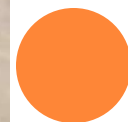
REDMI NOTE 8 PRO
AI QUAD CAMERA

Domāšanas attīstība

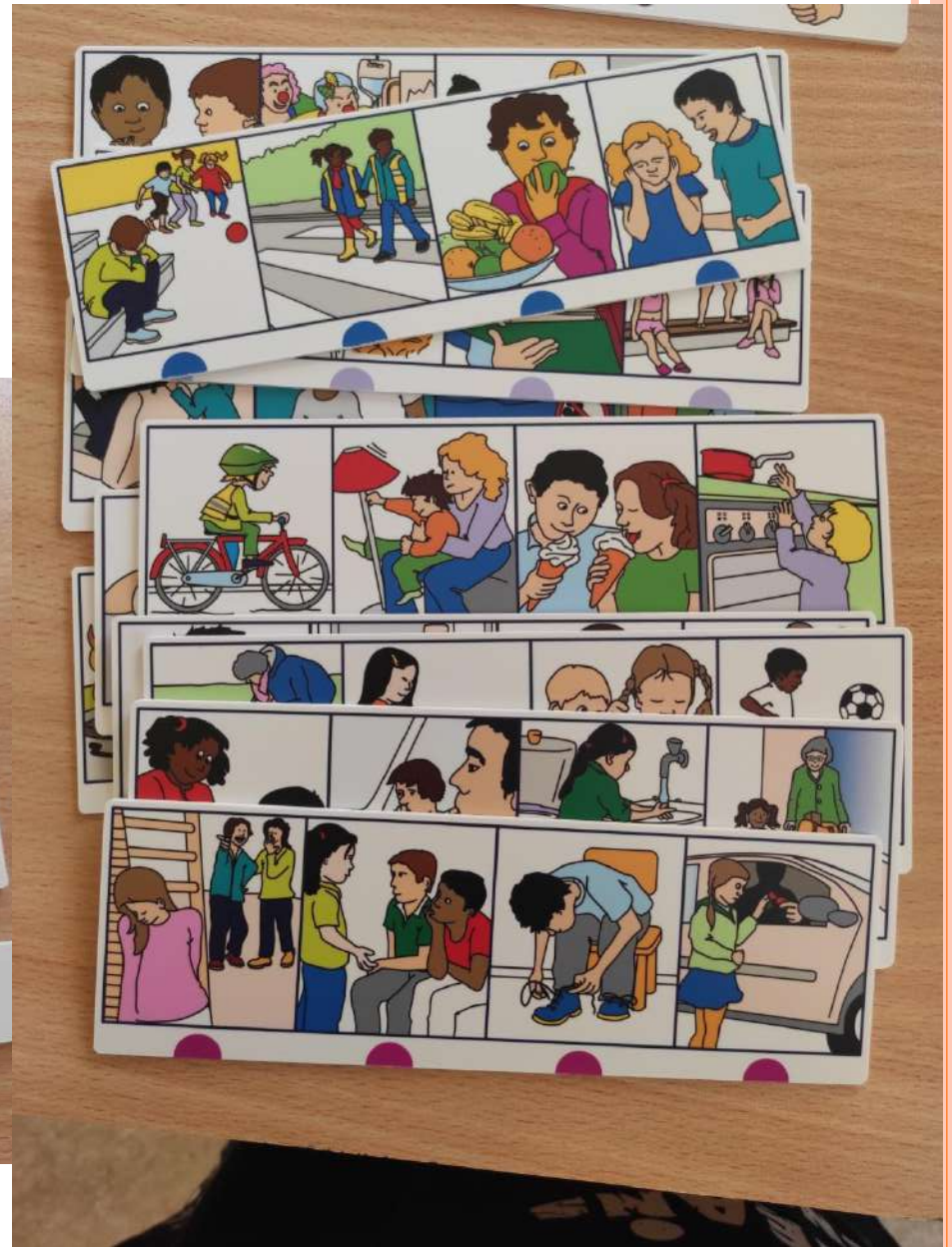
ATMIŅAS ATTĪSTĪBA

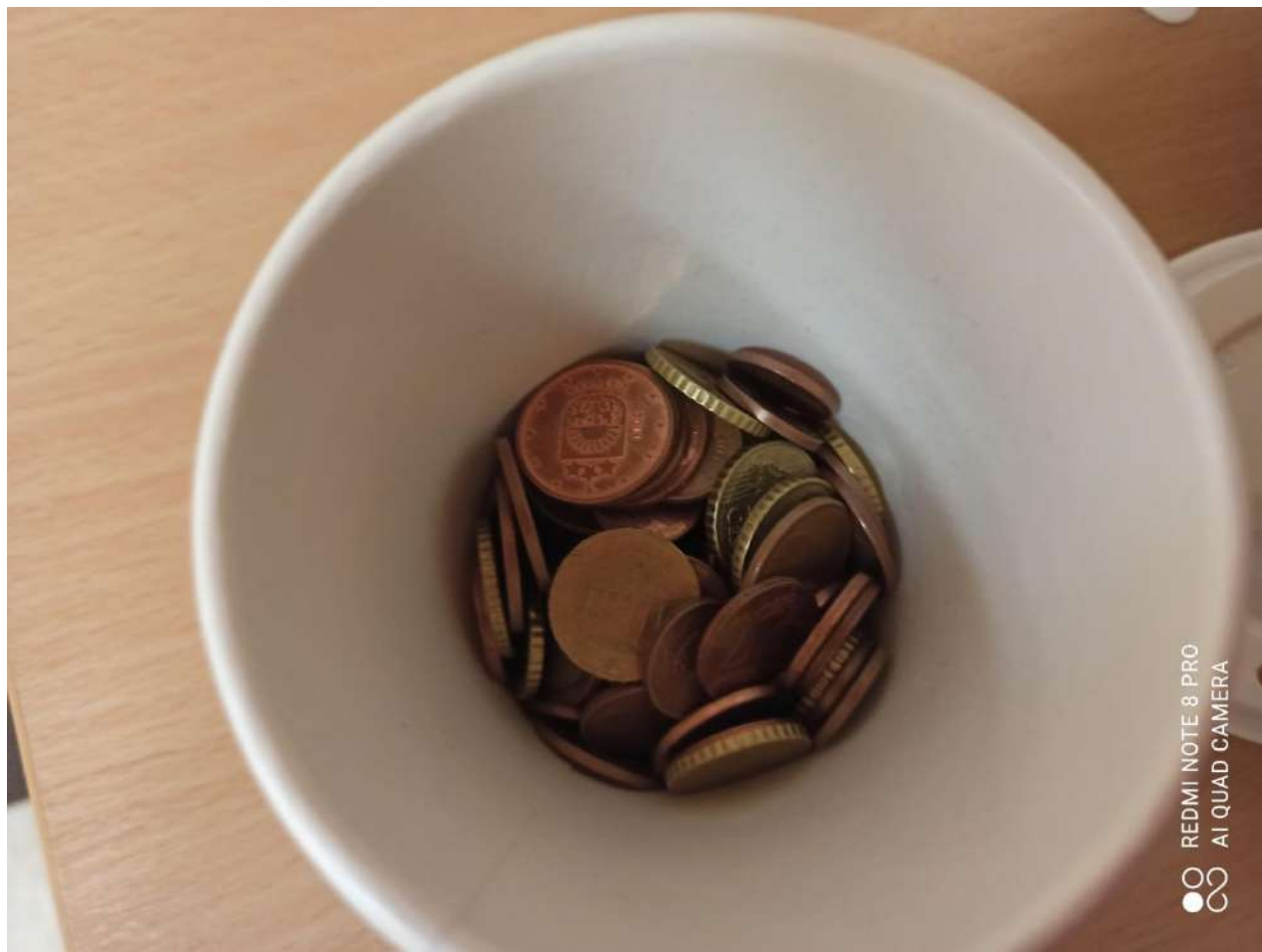
EMOCIJU ATRAZIŠANA

SOCIĀLĀS SITUĀCIJAS

NAUDAS SKAITĪŠANA

CETURTAIS LIEKAIS

Barboleta līdzsvara platforma tika radīta ar mērķi nodrošināt efektīvu un precīzu mācību metodi, kas atbilst mūsdienu bērnu vajadzībām. Līdzsvara platforma ir īpaši noderīga kustīgiem, nemierīgiem bērniem, ar vāju uzmanību, arī kautrīgiem un nemotivētiem bērniem. Skolas vidē tās ir izmantojamas gan klasē, gan individuālajā darbā.

Speciālistiem darbam ar līdzsvara platformu ir jāaiziet apmācības, kuru noslēgumā tiek izsniegta apliecība un piešķirts speciālista numurs.

KAD TRŪKST FANTĀZIJAS...

Sīkās muskulatūras ,
koordinācijas,
uztveres, uzmanības
attīstība.

Mērķis –
rakstampiederumu
turētājs savām
rokām

Materiāli:
Tukšas bundžas no
zaļiem zirņiem,
jogurta, krēmiem,
šampūna;
tukši virtuves dvieļu,
folija, tualetes papīra
ruļļi, kartona karbas
no olām, PVA līme,
ūdens...

Paldies par uzmanību!

